

Michał Wojciechowski

Państwo i jego problemy : IV Dni Interdyscyplinarne Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Collectanea Theologica 73/4, 199-202

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MICHAŁ WOJCIECHOWSKI, OLSZTYN

PAŃSTWO I JEGO PROBLEMY

IV Dni Interdyscyplinarne Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Od chwili powstania uniwersytetu w Olsztynie swoistą wizytówką Wydziału Teologii są cieszące się znacznym zainteresowaniem coroczne sympozja interdyscyplinarne. Poprzednie dotyczyły inżynierii genetycznej, zjawiska agresji oraz śmierci. 27-28 X 2003 r. w budynku olsztyńskiego Wydziału Teologii i seminarium odbyło się kolejne sympozjum z tej serii, dotyczące problemów i słabości instytucji państwa; uczestniczyli w nim teologowie, filozofowie, politolodzy, prawnicy i publicyści. Oprócz wykładowców miejscowego Wydziału Teologii wystąpili olsztyńscy politolodzy, związani z Centrum im. Adama Smitha naukowcy z Warszawy i osoby z innych środowisk. Pewną inspiracją dla sympozjum był obecny kryzys państwa w Polsce, który dostarczył uczestnikom wielu przykładów, zamierzeniem było raczej zastanowienie się nad instytucją państwa w ogóle.

Wystąpienia na sympozjum podzielone były na trzy serie. Pierwsza, obejmowała sześć referatów ogólniejszych i dłuższych, poświęconych różnym aspektom instytucji państwa. Druga seria, złożona z czterech wystąpień, dotyczyła słabości pewnych konkretnych modeli państwa. Trzecia (sześć krótszych głosów) dotyczyła konkretnych objawów kryzysu państwa i odnosiła się głównie do sytuacji w Polsce.

Pierwszy temat to *Krytyka państwa i władzy w Biblii* (prof. Michał Wojciechowski, UWM). Mimo aprobaty dla istnienia państwa i jego uprawnień, Biblia pełna jest krytyk władzy. Potępiani bywają nie tylko poszczególni władcy, ale także takie zjawiska jak przemoc, niesprawiedliwość i zdzierstwo ze strony rządzących, oraz (w apokaliptyce) imperia prześladowające lud Boży.

Tematem następnego wykładu była *Ocena państwa w myśli starożytnej Grecji i Rzymu* (ks. prof. Stanisław Bafia, UWM). Zasadniczo było to miasto-państwo z jego systemem stanowym, pojmowane jako nieodzowne środowisko dla jednostki. Przedmiotem dyskusji było prawodawstwo i wybór najlepszego ustroju (monarchia, arystokracja, demokracja).

Wybrane myśli nowożytno o państwie przedstawił referat *Mit o idealnym państwie. Nowożytne utopie i antyutopie* (ks. prof. Marian Machinek, UWM). Renesansowe utopie More'a, Bacona i Campanelli, przedstawiające państwa dokładnie rozumowo zaplanowane i sterowane, z dzisiejszej perspektywy wydają się mniej lub bardziej totalitarne. Nic dziwnego, że w czasach nowszych powstały antyutopie, denuncjujące zniewolenie w tego rodzaju państwach (Huxley i Orwell).

Potem przedstawiona została *Ocena państwa w świetle nauki społecznej Kościółta* (ks. Piotr Sroga, UWM). Powstanie państwa wynika ze społecznej natury człowieka, a nie z umowy izolowanych jednostek; jego celem jest dobro wspólne. Nie wskazując modelu ustrojowego, Kościółta oczekuje respektowania w nim praw osoby ludzkiej, przy czym zasada pomocniczości nie pozwala na zbytnią rozbudowę państwa.

Dwa następne referaty miały charakter politologiczny. Odczytano wystąpienie *Państwo – konieczność czy konwencja?* (dr hab. Paweł Woroniecki, UWM). Pytanie to rodzi się z związką z obecną tendencją do kwestionowania zarówno definicji państwa odwołującej się do dobra wspólnego, jak i tej, która wychodzi od konieczności instytucjonalizacji przemocy w życiu społecznym. Jednocześnie państwa poszerzają swoje uprawnienia w tych sferach, choć pociąga to za sobą zakłócenia w ich funkcjonowaniu. Zapewne doprowadzi to tylko do modernizacji państwa opiekuńczego.

Innego aspektu dotyczyło wystąpienie *Institucja państwa wobec przemian współczesnego świata* (dr Krzysztof Gładkowski, UWM). Negatywne konsekwencje rozwoju gospodarczego, problemy demograficzne, globalizacja stawiają przed współczesnymi państwami nieznane dotąd zadania. Potrzeba raczej samoo graniczenia niż ekspansji, współpracy niż rywalizacji. Maleje liczba podmiotów polityki międzynarodowej.

Następny blok tematyczny dotyczył systemowych problemów pewnych modeli państwa: autorytarnego – i przeciwnie, demokratycznego; państwa opiekuńczego – i przeciwnie, państwa minimum. Żadne rozwiązanie ustrojowe nie wydaje się wolne od wad.

Państwo autorytarne (nie mylić z totalitarnym) zapewnia pewien ład, ale przyzwyczajają obywateli do bierności, oducza od samorzutnej troski o kraj; ustroje autorytarne łatwo upadają na skutek porażek (dr Władysław Kulesza, UW). Państwo demokratyczne daje obywatelom swobody, ale bywa słabe, może odejść od zasad moralnych i naruszać prawa tych, którzy nie są w większości (ks. dr hab. Piotr Mazurkiewicz, UKSW).

Państwo opiekuńcze jest niebezpieczne (Stanisław Michalkiewicz, publicysta); oznacza ono władzę rozbudowanej biurokracji, która przejmuje dochody

obywateli, oddając im potem część jako świadczenia; zwraca się w sposób nieunikniony przeciw własności, wolności, a w końcu i życiu (aborcja i eutanazja); w tę stronę grawitują dzisiejsze demokracje. Z kolei liberalne państwo minimum bywa oskarżane o brak troski o biedniejszych, a uprzywilejowanie silniejszych i bezwzględnych (odczytane wystąpienie nieobecnej dr Anny Krzykowskiej - Organisiak, UWM).

Ostatni blok, złożony z sześciu wypowiedzi, dotyczył konkretnych słabości państwa. Nie obejmował wszystkich możliwych tematów, np. kwestii wojskowych, międzynarodowych i finansowych, lecz raczej słabości wewnętrznych i strukturalnych obecnej Polski i państw podobnych.

Prof. Andrzej Kojder (socjolog prawa z UW) przedstawił najpierw temat jakości prawa, ujmując obecną sytuację w formie tez; prawa są zbyt liczne i źle formułowane, często otwierają furtki do nadużyć lub zmuszają do obchodzenia przepisów; upada etyka zawodu prawnika. Przedstawił potem kwestię korupcji: w Polsce narasta ona wyraźnie, głównie na styku gospodarki i biurokracji, ale także między podmiotami gospodarczymi. Paweł Sołoch (Instytut Nauk Politycznych PAN) omówił trudności w polityce bezpieczeństwa: wojsko, policja i służby specjalne są zbiurokratyzowane i podporządkowane polityce. Jacek Łęski (dziennikarz, Wyższa Szkoła Dziennikarstwa im. M. Wańkowicza) mówił o wpływie grup nacisku na prawo i decyzje władz; lobbying nie da się wyeliminować, ale powinien być jawny i poddany prawu; obecnie aferzyści gospodarczy oraz związki zawodowe są w stanie załatwić podjęcie decyzji dla siebie korzystnych, a na dalszą metę kosztownych i szkodliwych. Dariusz Hybel (publicysta, dawniej radny z Poznania) przedstawił problem biurokracji; po 1989 r. w Polsce doszło do niczym nie uzasadnionego trzykrotnego wzrostu liczby urzędników różnych szczebli i wydatków na administrację; niesłuchanie rośnie liczba aktów prawnych; tworzenie nowych stanowisk służy głównie zapewnieniu posad dla swoich. Andrzej Sadowski (Centrum im. Adama Smitha) zastanawiał się nad objawami niekompetencji rządzących; bardzo często jednak chodzi o coś innego: decyzje postrzegane jako błędne służą w sposób przemyślany partykularnym interesom.

Symposium zamknęła dyskusja panelowa, podczas której prelegenci rozważali główne środki zaradcze. Wstępnym warunkiem dla reform w Polsce wydaje się wprowadzenie większościowej ordynacji wyborczej, co da obywatelom większy wpływ na rządy. Niezbędne jest przywrócenie wolności gospodarowania, prywatyzacja i redukcja biurokracji, zmniejszenie (na ile to możliwe) podatków i wydatków państwa, uproszczenie praw i ich egzekwowanie. Niestety, obecna klasa polityczna nie jest do takich reform skłonna, więcej nadziei pokładać można w pewnych środowiskach spoza układu: ludzie młodzi, nowe siły polityczne, ewentualnie media, sądownictwo, Kościół.

MICHAŁ WOJCIECHOWSKI

Wnioskiem z sympozjum może też być to, że dyskutując o państwie trzeba z konieczności poruszać problemy praktyczne i odwoływać się do zasad moralnych. Wypowiedzi nie-teologiczne opierały się na wartościowaniu. Ocena funkcjonowania zbiurokratyzowanego państwa ze strony nauk społecznych i ze strony nauki Kościoła okazuje się w dużym stopniu zbieżna. Okazuje się też, że spośród prelegentów podejmujących tematy polityczne, niektórzy mieli za sobą studia teologiczne (pp. Gładkowski, Łęski i Hybel).

Sympozjum ze względu na temat wzbudziło znaczne zainteresowanie miejscowych mediów (doniesienia prasowe, nagrania radiowe, wywiady z prelegentami). Dzięki umiejętnościom technicznym studentów całe obrady były transmitowane przez Internet. Teksty referatów mają być wydane w 2004 r. przez wydawnictwo „Hosianum”.

Michał Wojciechowski, Olsztyn